

İlkokul 4. Sınıf Türkçe Dersi Kapsamında Ölçme ve Değerlendirme Süreci Uygulamaları¹

Measurement and Evaluation Practices in Turkish Language Arts Instruction at the Fourth-Grade Level in Primary Schools¹

Demet YILDIRIM²

Pınar GİRMEN³

Başvuru Tarihi: 01.07.2019

Kabul Tarihi: 22.08.2019

Atf İçin: Yıldırım, D. ve Girmen, P. (2019). İlkokul 4. sınıf Türkçe dersi kapsamında ölçme ve değerlendirme süreci uygulamaları. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (AUJEF)*, 3(4), 227-238.

ÖZ: Bu araştırma, ilkokul 4. sınıf Türkçe dersi kapsamında ölçme ve değerlendirme süreci uygulamalarını betimlemeyi amaçlamaktadır. Verilerin toplanmasında doküman incelemesi ve yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmış ve betimsel analiz yöntemi ile incelenmiştir. Çalışma grubunu oluşturan okul ve öğretmenlerin seçimi, amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemi ile yapılmıştır. Sonuç olarak, öğretmenlerin Türkçe dersinde her öğrenme alanını yeterince kapsayacak ölçme değerlendirme uygulamalarına yer vermediği ortaya çıkmıştır. Öğretmenlerin Türkçe dersinde daha çok sonuç değerlendirme tekniklerini kullandıkları süreç değerlendirmenin ise sistematik bir biçimde yapılmadığı görülmüştür.

Anahtar sözcükler: Ana dili eğitimi, Türkçe eğitimi, ölçme ve değerlendirme

ABSTRACT: This research aims to describe the applications of measurement and evaluation process within the scope of primary school 4th grade Turkish language arts courses. Document analysis and semi-structured interview technique were used to collect data and were analyzed with descriptive analysis. The schools and teachers forming the sample pool are selected via the maximum variation sampling method which is one of the purposeful sampling strategies. As a result, it is revealed that teachers do not include measurement and assessment practices in Turkish lesson that will cover every learning area sufficiently. It was determined that the teachers mostly used summative assessment techniques and systematically disregarded formative-assessment approaches.

Keywords: Language arts, Turkish language arts course, measurement and evaluation

¹ Bu çalışma "İlkokul 4. Sınıf Türkçe Dersi Kapsamında Ölçme ve Değerlendirme Süreci Uygulamaları" başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

² Milli Eğitim Bakanlığı, demetyildirim@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-1239-2588

³ Doç.Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, pgirmen@gmail.com, ORCID: 0000-0001-6194-8354

1. GİRİŞ

Dil, bir kültürün can damarı olarak görülebilir. Her kültürde düşünmenin, hayal kurmanın, iletişim ve gelişimin temel aracı dildir. İnsanlar dil becerilerinin elverdiği ölçüde yaşamlarını anlamlı kılabilirler. Dildeki yeterlilik sosyal ve bilişsel yeterlilikleri destekler, yetersizlik ise sosyal ve bilişsel sorunlara yol açabilir. Bu nedenle dil eğitimi, her ülkede eğitim sisteminin öncelikli ve temel görevlerinden biridir (Şahin, 2007). Dil becerileri anlama ve anlatma olmak üzere iki temel grupta toplanmaktadır. Anlama becerileri dinleme ve okuma; anlatma becerileri ise konuşma ve yazmadır. Bireyin düşünme sistemini oluşturan karmaşık süreçlerden oluşan bu beceriler, birbirleriyle eşgüdüm içerisinde. Her bir beceri, bir diğeri olmadan eksiktir ve bireyin dile hâkimiyetinin eksikliğini gösterir. Türk eğitim sisteminde dilsel becerilerin bireylere kazandırılması görevi, ana dili öğretimini temel alan Türkçe eğitiminin sorumluluğundadır. Dili doğru kullanma, insanlar arası sağlıklı iletişim kurma ve akademik başarı kazanma açılarından Türkçe dersinin önemli işlevleri bulunmaktadır. Türkçe eğitiminin etkililiği ise iyi bir ölçme ve değerlendirme ile ortaya konulabilir. Ölçme ve değerlendirme, öğrencinin öğrenme sürecindeki kazanımları hakkında karar vermede kullanılan tüm araçları içeren bir kavramdır. Seçme, yerleştirme, biçimlendirme, yönlendirme ve düzey belirleme gibi pek çok amaçla yapılan ölçme ve değerlendirme; eğitimin amaçlarının gerçekleşip gerçekleşmediği ya da hangi ölçüde gerçekleştiği, öğrenciye öğretim süreci boyunca ne kazandırılabilirdiği ve izlenen öğretim programının başarısının ne olduğu gibi pek çok soruya yanıt bulunmasını sağlamaktadır (Şaşmaz Ören, Ormancı ve Evrekli, 2014). Bunun yanı sıra ölçme ve değerlendirme, öğrencinin ilgi ve yeteneklerinin, öğrenme eksikliklerinin ve başarısının belirlenmesinde kullanılmaktadır. Ayrıca değerlendirme etkinlikleri gelecekteki etkinlikleri düzenlemeye yönelik ipuçlarını da kapsar.

Türkçe dersi ölçme değerlendirme sürecine ilişkin alan yazın incelendiğinde, ilkökul düzeyinde Türkçe dersine özgü ölçme ve değerlendirme sürecine ilişkin sorunları irdeleyen çalışmaların sınırlı olduğu görülmektedir. Yapılan sınırlı sayıdaki araştırmalarda ise ölçme değerlendirme alanında sorunların yaşandığı ve öğretmenlerin bu konudaki yeterlik düzeylerinin düşük olduğu vurgulanmaktadır (Adıyaman, 2005; Kilmen ve Çıkrıkçı Demirtaşlı 2009; Akata, 2009; Sağlam, 2011; Benzer, 2012). Ayrıca konuya ilişkin araştırmalarda, özellikle öğretmenlerin süreç temelli değerlendirme yaklaşımlarını kullanmada sorunlar yaşadıkları görülmektedir (Kuran ve Kanatlı, 2009; Akçadağ, 2010; Belet ve Sağlam, 2015). Bu doğrultuda Türkçe dersinin ölçme ve değerlendirme sürecinin değerlendirilmesinin, değerlendirme çalışmalarının daha etkili ve başarılı yürütülmesine sağlayacağı düşünülen katkıların yanı sıra yaşanan sorunların ortaya konulması ve bu sorunlara ilişkin çözüm önerilerinin getirilmesi açılarından önemli görülebilir.

Bu araştırmanın amacı ilkökul 4. sınıf Türkçe dersi kapsamında ölçme ve değerlendirme süreci uygulamalarının neler olduğunu betimlemektir. Araştırmanın genel amacı doğrultusunda şu sorulara cevap aranmıştır:

- 4. sınıf Türkçe dersi ölçme ve değerlendirme sürecinde yapılan yazılı sınavların; öğrenme alanlarına, kazanımlara, kullanılan metin türlerine, soru türlerine ve soru sayılarına göre dağılımları nasıldır?
- Sınıf öğretmenlerinin ilkökul 4. sınıf Türkçe dersi dinleme, konuşma, okuma, yazma, görsel okuma ve görsel sunu öğrenme alanlarındaki ölçme ve değerlendirme uygulamaları nelerdir?

2. YÖNTEM

İlkokul 4. sınıf Türkçe dersi kapsamında ölçme ve değerlendirme süreci uygulamalarının neler olduğunu betimlemeyi amaçlayan bu araştırma nitel bir araştırmadır. Temel nitel araştırmalar, tüm disiplin alanlarında ve uygulama alanlarında görülen, eğitim alanında yaygın kullanılan nitel araştırma biçimidir. Veriler; görüşmeler, gözlemler ya da doküman analizi yoluyla toplanır (Merriam, 2013).

2.1. Çalışma Grubu

Araştırmada nitel araştırma amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örnekleme kullanılmıştır. Nitel araştırma geleneği içinde ortaya çıkan maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemi, zengin bilgiye sahip olduğu düşünülen durumların derinlemesine çalışılmasına olanak verir. Bu anlamda amaçlı örnekleme yöntemleri pek çok durumda, olgu ve olayların keşfedilmesinde ve açıklanmasında yararlı olur (Patton, 2002). Araştırma kapsamında 2014-2015 eğitim öğretim yılında, Ankara ili Altındağ ve Çankaya merkez ilçelerinde bulunan 50 devlet ilkokulundan toplanan 300 adet 4. sınıf Türkçe dersi yazılı sınavının 261' i değerlendirmeye alınmış ve bu ilkokullarda görev yapan 30 gönüllü 4. sınıf öğretmeni araştırmanın çalışma grubunu oluşturmuştur. Araştırmada yazılı sınavların toplandığı ilkokullar sosyo-ekonomik farklılıkların bulunduğu iki ilçeden seçilmiştir. Ayrıca çalışma grubunu oluşturan 30 sınıf öğretmeni farklı cinsiyet, kıdem, öğrenim durumu, mezuniyet alanı olan ve iki ilçedeki farklı ilkokullarda görev yapan öğretmenlerden gönüllülük esasına göre belirlenmiştir. Bu şekilde yazılı sınav toplanan ilkokulların ve görüşülen öğretmenlerin seçiminde maksimum çeşitlilik sağlanmıştır. Çalışma grubundaki öğretmenlere ait bilgiler Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1: Araştırmanın Katılımcılarına İlişkin Bilgiler

	Öğretmen	f
Cinsiyet	Kadın	20
	Erkek	10
	Toplam	30
Kıdem	1-5	-
	6-10	6
	11-15	1
	16-20	8
	21-25	3
	26-30	6
	31 yıl ve üstü	6
	Toplam	30
Mezun Olunan Bölüm	Sınıf Öğretmenliği	20
	Biyoloji	2
	İktisat	1
	Fen Bilgisi	1
	İşletme	1
	Fransızca	1
	Almanca	1
	Ziraat Fakültesi	1
	Maliye	1
	Gazetecilik	1
	Toplam	30
Sınıf Mevcudu	1-10	1
	11-15	6
	16-20	5
	21-25	9
	26-30	5
	31 ve üstü	4
Toplam	30	

2.2. Verilerin Toplanması

Araştırma verileri, doküman incelemesi ve yarı yapılandırılmış görüşme teknikleri kullanılarak toplanmıştır. Araştırmada doküman incelemesi kapsamında Ankara ili Altındağ ve Çankaya merkez ilçelerinde görev yapan sınıf öğretmenlerinin 4.sınıf Türkçe dersindeki ölçme ve değerlendirme uygulamalarını belirlemek için 2014-2015 eğitim öğretim yılı içerisinde yapmış oldukları 261 adet Türkçe dersi yazılı sınavları toplanarak geliştirilen doküman inceleme formuna göre değerlendirilmiştir. Ayrıca gönüllü 30 sınıf öğretmeniyle üç açık uçlu sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme gerçekleştirilmiştir.

2.3. Verilerin Analizi

Veriler (görüşmelerden toplanan bilgiler) betimsel analiz yöntemi ile çözümlenmiştir. Ses kaydı aracılığıyla elde edilen veriler, hiçbir değişiklik yapılmadan olduğu gibi görüşme formuna yazılmıştır. Veriler ilgili formlara aktarıldıktan sonra değerlendirilmek üzere bir alan uzmanına verilmiştir. Uzman, kendisine verilen kayıtlar ile yazılı dökümler arasında farklılık olup olmadığını kontrol etmiştir. Dokümanlar başlıca örüntüleri belirleme, kodlama ve kategorilere ayırma işlemlerini kapsayan betimsel analiz yöntemi ile analiz edilmiştir. Yazılı sınav soruları, geliştirilen doküman inceleme formuna göre, Türkçe dersi öğrenme alanlarına, kazanımlara, soru tiplerine, soru sayısına ve metin türlerine ilişkin durumlarına göre incelenmiştir.

2.4. Geçerlik ve Güvenirlik

Araştırmada nitel veri toplama araçları ile toplanan verilerin geçerlik ve güvenilirliğini sağlamak için iç geçerlik (inandırıcılık), dış geçerlik (aktarılabilirlik), güvenirlilik (tutarlılık) ve etik ölçütlerinden yararlanılmıştır. Bu kapsamda veri toplamada çeşitleme sağlamak amacıyla görüşme ve doküman incelemesinden yararlanılmıştır. Bu doğrultuda elde edilen verilerin birbirini desteklemesi ya da var olan durumu açıkça ortaya koyması ile ulaşılan sonuçların geçerlik ve güvenilirliği artırılmıştır. Doküman incelemelerinden elde edilen bulgular yapılan görüşmelerle açıklanıp zenginleştirilerek araştırmanın inandırıcılığı artırılmıştır. Veri kaynakları farklı ilkokullardan alınmıştır. Veriler toplanırken yeterli sayıda doküman ve katılımcı sağlanmıştır. Verilerin yorumlamasında katılımcıların görüşlerinden doğrudan alıntılar yapılmıştır. Görüşme verileri katılımcıların izniyle kayıt altına alınmıştır.

3. BULGULAR

İlkokul 4.sınıf Türkçe dersi kapsamında ölçme ve değerlendirme süreci uygulamalarının neler olduğunu betimlemeyi amaçlayan araştırmada elde edilen bulgular, araştırma soruları doğrultusunda ortaya çıkan temalar altında sunulmuştur. Araştırmada ilk olarak 261 adet Türkçe dersi yazılı sınavlarındaki soruların Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda yer alan öğrenme alanlarına göre dağılım durumları incelenmiştir. Bu duruma ilişkin bulgular Tablo 2'de gösterilmektedir.

Tablo 2: Sınavların Öğrenme Alanlarına Göre Dağılımları

ÖĞRENME ALANI	f
Dinleme	
Konuşma	
Okuma	261
Yazma	140
Görsel Okuma ve Sunu	12
N=261	

Tablo 2 incelendiğinde, yazılı sınavların tamamında okuma öğrenme alanı kazanımlarına yönelik soruların yer aldığı görülmektedir. Yazma öğrenme alanı kazanımlarına yönelik soru içeren sınav sayısı 140' tır. İncelenen yazılı sınavlardan sadece 12 tanesi görsel okuma ve sunu alanı kazanımlarına yönelik soru içerirken yazılı sınavlarda dinleme ve konuşma öğrenme alanına ilişkin soru yer almadığı görülmekle beraber araştırma kapsamında görüşülen öğretmenler, öğrencilerin dil becerilerinin geliştirilmesi amacıyla dinleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerinin bir bütün olarak değerlendirilmesi gerektiğine ilişkin görüş bildirmiştir. Bu görüşle birlikte, yazılı sınavların bir ders saatini geçmemesi gerektiğini bir ders saatinde de tüm öğrenme alanlarının değerlendirilmesinin mümkün olmadığını dile getirmişlerdir. Bu duruma ilişkin kimi öğretmen görüşleri şu şekildedir:

“Şimdi önce çocuk bir dinlemeyi bilecek, hepsi bir silsile şeklinde geliyor önce bir dinleyecek, dinlediğini anlayacak ki bana geri dönüş olsun. Yani çocuk dinlemeyi bilmediği için anlama da olmuyor, hiçbir anlatımda olmuyor dolayısıyla onun için dinlemeye yönelik ölçme değerlendirme çalışmaları üzerinde durulması gerekiyor.” (Ö4)

“Bence bütün beceriler değerlendirme kapsamına alınmalı ama dinleme için teknoloji lazım hem de sınav süresi bu sefer de çok uzuyor. Yazma için de zaman çok alıyor. Ben bunları daha çok sınıf içinde yaptıklarımızla değerlendiriyorum.” (Ö21).

“İlk başta kendini ifade edebiliyor mu çocuk, yani konuşabiliyor mu, konuşmaya istekli mi. Bir çocuğun yazılıda beş alması ya da yüz alması benim için açıkçası, evet belli şeyleri kavramış olduğunu gösterir ama eğer bu çocuk sınıf içerisinde ya da herhangi bir topluma, bir yere götürdüğünüzde kendini ifade edemiyorsa Türkçe anlamında çok da başarılı olabildiğini düşünmüyorum sadece kâğıt üzerindeki başarı, o yüzden benim için ifade becerisi çok önemli.”(Ö5)

“Çocukların mutlaka dikteleri kontrol edilmeli, mutlaka hani tek tek bireysel ilgilenilmeli çünkü çocuk şimdi ne ise sonra da o olacaktır. Hani bu yazılar iyiyken sonra üniversitede falan bozulmuyor yani baştan iyiyse yazı ilerde de iyi gidiyor.” (Ö6)

Araştırma kapsamındaki öğretmenler, Türkçe dersi ölçme ve değerlendirme süreçlerinde tüm öğrenme alanlarının dikkate alınması gerektiğini vurgulasalar da değerlendirme sürecinde dinleme, konuşma, görsel okuma ve sunu öğrenme alanlarına ilişkin sistematik bir değerlendirme yapmadıkları bulgusuna ulaşılmıştır. Millî Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliğinin öğrenci başarısının ölçülmesi ve değerlendirilmesinde ilkokul 4. sınıfta öğrenci başarısının; sınavlar ile ders etkinliklerine katılım çalışmalarından alınan puanlara göre değerlendirilmesi ifade edilmektedir (MEB, 2014).

Tablo 3: *Sınav Sorularının Kazanımlara Göre Dağılımları*

Öğrenme Alanı	f
Dinleme	
Konuşma	
Okuma	3340
Yazma	143
Görsel Okuma ve Sunu	12
Kazanım Dışı Sorular	1780
Toplam	5275
N=261	

Tablo 3’te doküman olarak incelenen 261 yazılı sınav kâğıdından elde edilen bulgulara göre, 261 yazılı sınavında sorulan toplam 5275 sorudan 3495 soru kazanımlarla eşleşmektedir. 1780 soru hiçbir öğrenme alanı kazanımı ile eşleşmeyip kazanım dışı sorudur. Bu soruları daha çok dil bilgisi soruları oluşturmaktadır. Yazılı sınav dokümanlarının neredeyse tamamında dil bilgisi sorularına yer verilmiştir. İlköğretim 4. sınıf Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda dil bilgisi bir öğrenme alanı olmamakla birlikte metinlerin içerisinde dil bilgisi kurallarının işlevlerinin hissettirilmesi beklenmektedir. Araştırmada incelenen sınavlarda dil bilgisi sorularının doğrudan “sıfatları, zamirleri ya da eylemleri bulunuz” ifadeleri ile soruldukları görülmüştür. Millî Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliğinin Öğrenci Başarısının Değerlendirilmesi ve Ölçme ve değerlendirilmenin genel esasları başlığı altında; öğrenci başarısının ölçülmesi ve değerlendirilmesinde öğretim programlarında belirtilen amaçlar ile kazanımların temel alınması gerektiği vurgulanmaktadır. Yine aynı yönetmelikte, ölçülecek kazanımın özelliğine göre ilgili dersin öğretim programında yer alan ölçme ve değerlendirme esaslarına uyulması gerektiği ifadesi yer almaktadır (MEB; 2014). Araştırma kapsamında incelenen yazılı sınavlarda öğretmenlerin ilgili yönetmeliğe tam olarak uymadıkları söylenebilir.

Öğrenme alanı kazanımları ile eşleşen 3495 sorudan 3340’ı okuma öğrenme alanı kazanımı ile eşleşmekte olup en fazla okuma öğrenme alanı kazanımlarına yönelik soru sorulduğu görülmektedir. Bunu ikinci sırada yazma öğrenme alanı kazanımları ile eşleşen 143 soru takip etmektedir. Burada okuma öğrenme alanı soruları ile yazma öğrenme alanı soruları arasındaki büyük fark (3197 soru) dikkat çekicidir. Öğretmenler yazılı sınavlarda üçüncü sırada görsel okuma ve görsel sunu kazanımlarına yönelik 12 soru sormuşlardır. Ancak bu sayı toplam soru sayısı göz önünde bulundurulduğunda yok denecek kadar azdır. Bu da 261 sınav kâğıdının sadece 12 tanesinde görsel okuma ve görsel sunu kazanımlarına yönelik soruya yer verildiğini göstermektedir. Türkçe dersi öğrenme alanlarında yer alan dinleme ve konuşma öğrenme alanları kazanımları ile eşleşen hiçbir soruya rastlanmamıştır.

Tablo 4: *Sınavlarda Yer Alan Metinlerin Türlerine Göre Dağılımı*

Metin Türleri	f
Öyküleyici Metin	185
Bilgilendirici Metin	49
Şiir	8
Metin yok	19
N=261	

Tablo 4’e göre 4. sınıf yazılı sınavlarında verilen metinlerin türlerine göre dağılımı incelendiğinde 261 sınavın 185 tanesinde öyküleyici metin kullanıldığı görülmektedir. Metin olarak 49 sınavda bilgilendirici metin, 8 sınavda ise şiir verildiği bulgusuna ulaşılmıştır. Buna göre 4. sınıf ölçme değerlendirme sınavlarında en çok öyküye dayalı metinlere yer verildiği görülmektedir. Kolaç (2009) “İlköğretim Türkçe dersi kitaplarında yer alan metinlerin tür açısından değerlendirmesi” adlı

çalışmasında ilkokul Türkçe ders kitaplarında toplam 54 öyküleyici, 46 bilgilendirici ve 44 şiir türünde metine yer verildiği belirlenmiştir. Ders kitaplarındaki bu metin türleri sıralaması incelenen 4. sınıf Türkçe yazılı sınavlarında verilen metin türlerinin dağılımıyla benzerlik göstermektedir.

Tablo 5: Sınavların Soru Türlerine Göre Dağılımları

Soru Türleri	f
Çoktan Seçmeli Sorular	247
Açık Uçlu Sorular	192
Boşluk Doldurma Soruları	165
Eşleştirme Soruları	69
Doğru Yanlış Soruları	28
N=261	

Tablo5'te yer alan soru tipleri incelendiğinde, sınıf öğretmenlerinin Türkçe yazılı sınavlarına tek bir soru tipine bağlı kalmadıkları görülmektedir. 261 yazılı sınavın 247 tanesinde çoktan seçmeli soru türüne yer verilmiştir. 192 yazılı sınavda ise açık uçlu sorular sorulmuştur. Üçüncü sırada, 165 sınavda boşluk doldurma soruları bulunmaktadır. 69 sınav eşleştirme sorularına yer verirken, 28 sınavda da doğru yanlış soru türü yer almıştır.

Tablo 6: Sınavların Soru Sayılarına Göre Dağılımları

4. Sınıf Ölçme Değerlendirme Sınavlarındaki Soru Sayıları	f
1-5	1
6-10	9
11-15	44
16-20	111
21-25	71
26-30	12
31-35	7
36 – üstü	6
N=261	

Tablo 6 incelendiğinde, 4. Sınıf yazılı sınavlarında soru sayısı, en fazla 16-20 arasında olduğu görülmektedir. Bunu takiben 21-25 soru aralığında 71 sınav, 11-15 soruluk 44 sınav, 26-30 soruluk 12 sınav, 31-35 soruluk 7 sınav ve 36 ve üstü 6 sınav uygulandığı bulgusuna ulaşılmıştır. Araştırma kapsamında görüşülen öğretmenler, sınavları bir ders saatini kapsayacak biçimde planladıklarını belirtmişlerdir. Millî Eğitim Bakanlığı İlköğretim Kurumları Yönetmeliğinin “Öğrenci Başarısının Değerlendirilmesi” kısmında sınav sürelerinin bir ders saatini aşamayacağı belirtilmektedir. Bu bağlamda araştırma kapsamında incelenen yazılı sınavlarda yer alan 30 ve üstü soru sayısının ilkokul 4. sınıf öğrencisi için çok fazla ve dikkat dağıtıcı olabilir.

Araştırmada cevap aranan ikinci soru; sınıf öğretmenlerinin ilkokul 4. sınıf Türkçe dersi dinleme, konuşma, okuma, yazma, görsel okuma ve görsel sunu yazma öğrenme alanı ölçme ve değerlendirme sürecindeki uygulamalarının neler olduğudur. Araştırma kapsamındaki öğretmenler, sınıf içerisinde öğrencileri gözlemleyerek değerlendirme yaptıklarını ifade etmişler ancak bu duruma ilişkin herhangi bir dokümana ulaşılammıştır. Aşağıda bu konuya ilişkin kimi öğretmen görüşleri yer almaktadır:

“Yazma öğrenme alanını değerlendirmede dikte çalışmaları yaptırıyorum. Bunu diğer derslerde de uyguluyorum mesela matematikte bile soru sorduğumda, virgül koymasına gereken yerde noktalama işaretlerinde durduğum zaman hemen orda bağırır çocuklar virgül, ünlem şu bu diye bu şekilde diğer derslere de bunu yaydığımız zaman çok da farklı bir şey yapmıyorum bu konuda.” (Ö3)

“Yazmada genelde herhangi bir işlediğimiz konuyla ilişkilendiriyoruz o konuyu ortaya koyuyoruz kendi duygu ve düşüncelerini öğrenilen noktalama işaretleri, dil bilgisi kuralları çevresinde kâğıda aktarmalarını daha sonra da onları arkadaşlarına sunumlarını sağlıyorum.” (Ö14)

“Çocuklara yine kelimeler vererek bununla ilgili öykü yazabilirsın ya da şiir yazabilirsın akrostiş çalışmaları yapıyorum. Bazen konu veriyorum örneğin rüya, o rüya ile ilgili akrostiş çalışmasını istiyorum.” (Ö4)

“Görsel okumada mesela bir metnin fotoğraflarına baktırıyoruz ilk önce okutmadan bu standart olarak yapılan bir uygulama, kitaplarımızda olan bir şey, orada çocuğa bu fotoğraflarda sizce bu metinde neler anlatılıyor gibi bir soru olabilir ya da projeksiyondan farklı bir görüntü gösterilip sizce bu görüntü neyi anlatıyor, hangi konuyla alakalı çizilmiş, gösterilmiş olabilir tarzında çalışmalarımız oluyor.” (Ö2)

“Görsel okumada, resimler üstünde, ne anlatıyor, mesajı nedir ya da metnin içeriği bu, peki yazan, resmi, görseli çizen bunu oturtmuş mu siz olsaydınız ne yapardınız gibi sorular yöneltiyorum. Bir de mesela daha ne başka bir resim farklı bir görsel ne koyabilirdiniz gibi sorular yöneltiyorum.” (Ö9)

“Görsel okuma, onun için kartlar getirmiştim ben dergilerden çeşitli resimler, güncel resimler olabilir bunun sizde neler ifade ettiğini anlatır mısınız gibi sorduğumda bunu yapabilecek çocuk çok fazla değil, görsel okuma biraz da yetenek işi bu şekilde.” (Ö3)

“Türkçede... metnin ilgili resimleri oluyor, o resimler üzerinde konuşuyoruz ya da ben farklı yerlerden resimler veriyorum o resimler üzerinde konuşuyoruz ya da film izliyoruz o da görsel bir çalışma, onun üzerinde konuşuyoruz.” (Ö16)

“Genelde karikatür üzerine, karikatürde ne anlatılıyor ya da resimleri göstererek ne anlatılıyor, resimden ne anlıyorsunuz bağlantı kurma resimleri yorumlama yaptırıyorum.” (Ö26)

“Konularla ilgili etkinlik vererek evde hazırlanıp gelmelerini sağlamaya çalışıyorum. İşlediğimiz temayla ilgili. Bunları bazen slayt halinde getirip sunuyorlar bazen kâğıtlara yapıp getiriyorlar ve afişler özellikle metinler ve konularla ilgili afişler hazırlattırıyorum, o afişlere resimler ve resimlerle ilgili metinler altlarında ya bulup yapıp geliyorlar veya kendileri yazıyorlar tabi burada yine onların en büyük başvuracakları yer internet olduğu için, orada video çünkü orada, öyle bir bilgi ediniyor ve o şekilde tamamlamaya çalışıyoruz.” (Ö7)

Araştırmada yarı yapılandırılmış görüşmelerle elde edilen bulgulara göre, sınıf öğretmenlerinin Türkçe dersinde yazılı sınavların dışında farklı değerlendirme uygulamaları gerçekleştirmedikleri, dersteki etkinlikleri değerlendirme uygulamaları olarak gördükleri söylenebilir. Ayrıca, öğrenci ürünlerinin bulunmaması ve bu ürünlerin değerlendirilmesinde kullanılan bir puanlama anahtarının bulunmaması da öğretmenlerin, alternatif ölçme ve değerlendirme tekniklerini etkili bir biçimde kullanmadıkları bulgusuna götürmektedir. Araştırma kapsamındaki öğretmenlerin, sınıf içi etkinliklerde öğrencilerin performanslarına ilişkin gözlemlere dayalı değerlendirme gerçekleştirdikleri ancak bu uygulamaların sistematik ve puanlamaya dayalı olmadığı görülmektedir.

4. TARTIŞMA ve SONUÇ

Bu araştırmada, ilkokul 4. sınıf Türkçe dersi kapsamında ölçme ve değerlendirme sürecindeki uygulamaların neler olduğu ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu genel amaca ulaşabilmek için doküman incelemesi ve yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Öğretmenler, 4. sınıf Türkçe dersinde tüm öğrenme alanlarının dikkate alınarak ölçme ve değerlendirme sürecinin planlanıp uygulanması gerekliliğini vurgulamışlar ancak uygulamada fiziksel yetersizlikler nedeniyle bunu gerçekleştiremediklerini ifade etmişlerdir. Doküman olarak incelenen yazılı sınavlarda da tüm öğrenme alanlarını kapsayan bir sınava rastlanmamıştır. Bu sonuç, Ünlü, Öztürk, Tağa (2014) tarafından gerçekleştirilen araştırma bulgularıyla örtüşmektedir. Türkçe dersi dinleme, konuşma, okuma ve yazmaya yönelik kazanımların bütün olarak ele alınmasını gerekli kılan bir beceri dersidir. Ölçme ve değerlendirme uygulamaları bu bağlamda düşünüldüğünde, araştırmada yer alan sınıf öğretmenlerinin Türkçe derslerindeki ölçme ve değerlendirme uygulamalarını yeterince gerçekleştiremedikleri söylenebilir. Bu bulgu, Kilmen ve Çıkrıkçı Demirtaşlı (2009)'in sonuçlarıyla paralellik göstermektedir. Araştırma kapsamındaki öğretmenler, dinleme ve konuşma becerilerini daha çok sınıf içinde gerçekleştirdikleri etkinliklerde öğrencileri gözlemleyerek değerlendirdiklerini belirtmekle birlikte bu gözlemlerin, bir değerlendirme ya da gözlem formu aracılığıyla yapılmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgu, Benzer (2012)'in bulgularıyla paralellik göstermektedir. Sınıf öğretmenlerinin, ölçme değerlendirme ile ilgili konularda tam anlamıyla bilgi sahibi olmadıkları, ölçme araçlarını doğru hazırlayıp uygulamaya aktarmada zorluk çektikleri ve bu konuda eğitime ihtiyaç duydukları sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç, Adıyaman (2005), Gelbal ve Kelecioğlu (2007) araştırma sonuçlarıyla örtüşür niteliktedir.

Araştırma kapsamında incelenen sınavlarda öğretmenlerin yazılı sınavlarında en çok okuma öğrenme alanı, ikinci olarak yazma öğrenme alanı, en az sayıda da görsel okuma öğrenme alanına yönelik soru sordukları görülmüştür. İncelenen sınavlarda, öğretmenlerin Türkçe dersi yazılı sınavlarında hiçbir öğrenme alanıyla eşleşmeyen, kazanım dışı sorulara yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerin, uyguladıkları yazılı sınavlarda Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda ayrı bir öğrenme alanı olarak yer almayan dil bilgisi sorularına yer verdikleri belirlenmiştir. Bir metne dayalı olarak sorulması gereken dil kurallarına ilişkin soruların ise doğrudan bilgiye dayalı çoktan seçmeli soru türünde sorulduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Öğretmenler yazılı sınavlarda sırasıyla öyküleyici metin, bilgilendirici metin ve en az sayıda da şiir türüne yer vermişlerdir. Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin türleri dikkate alındığında sınavlardaki metin seçiminin uygun olduğu söylenebilir.

Türkçe dersi ölçme değerlendirme sınavlarında en fazla en fazla kullanılan soru türünün çoktan seçmeli maddeler olduğu görülmüş, bunu sırayla açık uçlu, boşluk doldurma, eşleştirme ve doğruyanlış türü soruların takip ettiği belirlenmiştir. Bu bağlamda öğretmenlerin, Türkçe derslerinde; klasik değerlendirme yaklaşımlarını uyguladıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgu, Güven (2001) ve Çakan (2004)'in elde ettikleri bulgularla paralellik göstermektedir. Türkçe dersi yazılı sınavlarında en çok 16-25 soruluk sınavlara, en az sayıda da 30 ve üstü sayıda sorulara yer verildiği belirlenmiştir. Öğrencilerin gelişim özellikleri göz önüne alındığında soru sayıları açısından yazılı sınavlarda sorun yaşanmadığı görülmektedir.

Öğretmenler Türkçe dersi ölçme değerlendirme uygulamalarında ve yazılı sınavlarda her öğrenme alanına yönelik ölçme değerlendirme sorularına yeteri kadar yer vermeli ve ölçme değerlendirme uygulamalarında sadece sonuç değil süreç değerlendirmelerini de kullanmalıdırlar. Özellikle bir beceri dersi olan Türkçe derslerinde sonuçtan çok sürece dayalı değerlendirme

tekniklerinin kullanılması büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle sınıf öğretmenlerinin bu konudaki eksikliklerinin belirlenmesi ve bu eksikliklere dayalı seminerler ya da hizmet içi eğitimler düzenlenmesi Türkçe eğitiminin etkililiğini destekleyecektir.

KAYNAKLAR

- Adıyaman, Y. (2005). *İlkokul 4,6,8. sınıflarda Türkçe dersine giren öğretmenlerin ölçme değerlendirme düzeyleri.* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Afyon.
- Akata, A. Ç. (2009). *Türkçe programıyla ilgili ölçme ve değerlendirme sürecinin işlevselliği üzerine bir araştırma.* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Bolu.
- Akçadağ, T. (2010). Öğretmenlerin ilköğretim programındaki yöntem teknik ölçme ve değerlendirme konularına ilişkin eğitim ihtiyaçları. *Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, bahar, 53, 29-50,
- Belet, Ş. D. ve Sağlam, F. (2015). Türkçe dersinde kullanılan ölçme-değerlendirme yöntem ve tekniklerinin sınıf öğretmenlerine göre değerlendirilmesi. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 5(1), 115-145.
- Benzer, E. (2013). Türkçe ve edebiyat öğretmenlerinin ölçme ve değerlendirme araçları hakkında bilgi düzeyleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 21 (2) ,649-664.
- Çakan, M. (2004). Öğretmenlerin ölçme-değerlendirme uygulamaları ve yeterlik düzeyleri: ilk ve ortaöğretim. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 37(2), 99-114.
- Gelbal, S. ve Kelecioğlu, H. (2007). Öğretmenlerin ölçme ve değerlendirme yöntemleri hakkındaki yeterlikleri ve karşılaştıkları sorunlar. *Uluslararası Öğretmen Yetiştirme Politikaları ve Sorunları Sempozyumu*, 12-14 Mayıs, Bakü.
- Göçer, A. (2007). İlköğretim I. kademe Türkçe öğretiminde ölçme ve değerlendirme çalışmaları. *Bilim ve Akıl Aydınlığında Eğitim*, 94, 43-52.
- Güven, S. 2001). Sınıf öğretmenlerinin ölçme ve değerlendirmede kullandıkları yöntem ve tekniklerin belirlenmesi. *10. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, 7-9 Haziran Bolu.*
- Kilmen, S. ve Demirtaşlı Çıkrıkçı, N. (2009). Sınıf öğretmenlerinin ölçme ve değerlendirme ilkelerini uygulama düzeylerine ilişkin görüşleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 42 (2), 27-55
- Kolaç, E. (2009). İlköğretim Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin tür açısından değerlendirilmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*. 6(1), 594-626.
- Kuran, K. ve Kanatlı, F. (2009). Alternatif ölçme değerlendirme teknikleri konusunda sınıf öğretmenlerinin görüşlerinin değerlendirilmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6 (12), 209-234.
- Millî Eğitim Bakanlığı (2014). Millî Eğitim Bakanlığı Okul öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği. (26/07/2014 tarih ve 29072 sayılı yönetmelik). http://mevzuat.meb.gov.tr/html/ilkveokuloncyon_0/yonetmelik.pdf adresinden alınmıştır.
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma: Desen ve uygulama için bir rehber*. S. Turan (Çev. Ed.). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Patton, M.Q. (2002). *Qualitative research and evaluation methods* (3. ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Sağlam, F. (2011). *Türkçe dersinde kullanılan ölçme-değerlendirme yöntem ve tekniklerine yönelik öğretmen görüşleri.* (Yüksek Lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Şahin, İ. (2007). Yeni ilköğretim I. kademe Türkçe programının değerlendirilmesi. *İlköğretim Online*. 6 (2), 284-304.
- Şaşmaz, Ö. F., Ormancı, Ü. ve Evrekli, E. (2014). The alternative assessment-evaluation approaches preferred by pre-service teachers and their self-efficacy towards these approaches. *Eğitim ve Bilim*, 39 (173), 101-116.
- Ünlü, S., Öztürk, H. ve Tağa, T. (2014). Türkçe dersinde uygulanan sınavlar üzerine bir değerlendirme. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 28, 513-523.

EXTENDED ABSTRACT

The aim of this study is to describe what kind of measurement and evaluation practices are exercised in Turkish language arts courses taught at the fourth-grade level in primary schools. The research method of the present study is a case study. The data collection was achieved through document analyses and semi-structured interviews. Descriptive analysis was used to analyze the collected data. The schools and teachers forming the sample pool are selected via the maximum variation sampling method which is one of the purposeful sampling strategies. Within the scope of this research, we collected the written exam documents for Turkish language arts courses which were prepared by the teachers serving in the public primary schools in Altındağ and Çankaya districts of Ankara. Accordingly, a total of 300 written exam papers of the Turkish language arts courses were collected from 50 primary schools. Among these written exam papers, a total of 261 papers were taken under review and scrutinized. The written exam questions were scrutinized based upon the evaluation rubrics developed in this study. A total of 30 teachers contributed to this study. Teachers forming the sample pool of this research represent a diversified group with regards to their gender, professional seniority, major field of academic degree and schools. To determine their measurement and evaluation practices in fourth-grade Turkish language arts courses, the teachers were asked three open-ended questions in the semi-structured interviews. The collected data were analyzed via the method of descriptive analysis and the findings were interpreted and commented based upon the research questions.

It was determined that the exam questions preferred by the teachers were mostly towards addressing the learning outcomes for reading and writing skills while a few of them were towards assessing the visual reading skills in an inadequate manner. It was found that there were no questions towards addressing the learning outcomes for listening and speaking aspects and that there were so many questions which do not mirror the learning objectives. It was determined that the teachers mostly preferred narrative texts in the written exam questions, used multiple-choice questions, and that the total number of questions in a typical exam was found to vary between 16 and 25. In addition, the results revealed that the teachers mostly preferred written examinations and less favored the use of alternative measurement and evaluation methods. This study revealed that teachers do not carry out measurement and evaluation practices in a manner to address every learning outcome adequately for Turkish language arts courses. It was determined that teachers created exams involving many questions which do not address the learning outcomes. It was determined that the teachers mostly used summative assessment techniques and systematically disregarded formative-assessment approaches.

Based on the findings of this research, it was recommended that offering teacher-training workshops which aim at giving detailed information on how to measure and what to measure in Turkish language arts with the help of case studies would prove beneficial. In addition, the teachers are expected to create written exams which involve questions addressing every learning outcome for Turkish language arts courses. In addition, a literature review revealed that the studies towards measurement and evaluation practices in Turkish language arts courses are very limited and, thus, more research efforts are needed to fill the research gap in this area.